

## ომის არსი განწყობის თეორიის პრიზმიდან

თამარ კიკნაძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

[tamara\\_kiknadze@yahoo.com](mailto:tamara_kiknadze@yahoo.com)

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-1071-6490>

დავით ბარათაშვილი

პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორანტი,

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

[Baratashvilidavit@gmail.com](mailto:Baratashvilidavit@gmail.com)

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-0104-5576>

DOI: <https://doi.org/10.52340/splogos.2025.03>

### აბსტრაქტი

წინამდებარე სტატია ომის ფენომენს განიხილავს განწყობის ზოგადი თეორიის პრიზმიდან. ომის არსის და მისი გამომწვევი მიზეზების ანალიზი, ასევე მისი მომავლის პერსპექტივების მიმოხილვა განხილულია დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორიის კონტექსტში. ნაშრომი ხაზს უსვამს ინდივიდისა და კოლექტიური სუბიექტის ურთიერთმიმართებას ომში ჩართვის მოტივაციის ასახსნელად. მასში განხილულია თანამედროვე გეოპოლიტიკური დაპირისპირებები და მათი გავლენა ომის ბუნებაზე. შეფასებულია მასობრივი განადგურების იარაღის როლი და მისი გავლენა ომის მასშტაბებზე. გამოტანილი დასკვნის თანახმად, ომის თავიდან აცილება შესაძლებელია რესურსების სამართლიანი გადანაწილებისა და საერთაშორისო დიალოგის გაძლიერების გზით.

**საკვანძო სიტყვები:** ომი, განწყობის თეორია, გეოპოლიტიკა, კონფლიქტი, მასობრივი განადგურების იარაღი.

# The Essence of War through the Prism of Mood Theory

**Tamar Kiknadze**

Professor of Georgian Technical University

[tamara\\_kiknadze@yahoo.com](mailto:tamara_kiknadze@yahoo.com)

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-1071-6490>

**David Baratashvili**

PhD Candidate in Political Science,

Caucasus International University

[Baratashvilidavit@gmail.com](mailto:Baratashvilidavit@gmail.com)

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-0104-5576>

## Abstract

This article examines the phenomenon of war through the prism of the general mood theory. An analysis of the nature of war and its causes, as well as an overview of its prospects, is discussed in the context of Dimitri Uznadze's theory of disposition. The paper emphasizes the relationship between the individual and the collective subject in explaining the motivation for involvement in war. The article deals with contemporary geopolitical conflicts and their impact on the character of war. It assesses the role of weapons of mass destruction and their impact on the scale of war. According to the conclusion drawn, war can be avoided through a fair distribution of resources and the strengthening of international dialogue.

**Keywords:** War, Theory, Geopolitics, Conflict, Weapons of Mass Destruction.

ომის ფენომენი, როგორც ადამიანის ისტორიის განუყოფელი ნაწილი, უძველესი დროიდან წარმოადგენდა ინტელექტუალური რეფლექსიის საგანს. ფილოსოფიური, ისტორიული და ლიტერატურული ტრადიციები მდიდარია ომის ბუნების, მისი მიზეზებისა და შედეგების ანალიზით. პოლიტიკურ მეცნიერებაში, რომელიც XIX საუკუნეში ჩამოყალიბდა, როგორც დამოუკიდებელი აკადემიური დისციპლინა,

სახელმწიფოთა ურთიერთობები და მათ შორის კონფლიქტები წარმოადგენს ცენტრალურ კვლევის ობიექტს. აღნიშნული დისციპლინა იკვლევს ომის წარმოშობის, განვითარებისა და დასრულების მექანიზმებს, ასევე მის გავლენას საერთაშორისო სისტემასა და საზოგადოებაზე.

მიმდინარე გეოპოლიტიკური დაპირისპირების და რუსეთ-უკრაინის ომის ფონზე, კაცობრიობამ კიდევ ერთხელ დაინახა, რომ მსოფლიოში ომის საფრთხე არსად გამქრალა. ამ ფონს ამძაფრებს ენერგია, რომელიც კაცობრიობამ სოციო-ტექნოლოგიური პროგრესის შედეგად დააგროვა. ამ ენერგიის გამოყენების მწვავე საფრთხე დამანგრეველი შედეგების გამოწვევია ყველასათვის, ვისაც გააზრებული აქვს მასობრივი განადგურების იარაღის მასშტაბები.

ომის ცნება გულისხმობს ინდივიდთა გაერთიანების (კოლექტიური სუბიექტის) დაპირისპირებას სხვა კოლექტიურ სუბიექტთან. ომის კატასტროფაში ჩართული თითოეული ინდივიდი აცნობიერებს სიკვდილთან სიახლოვეს, მაგრამ, ამ საშიშროების მიუხედავად, მაინც ებმება კოლექტიურ ორომტრიალში. ომის სიღრმისეული ანალიზი მოითხოვს ფენომენის შესწავლას, რომელიც კონკრეტულ სუბიექტს (პიროვნებას) აიძულებს, შეუერთდეს კოლექტიურ ერთობას მისი სიცოცხლის განადგურების ფასად. წინამდებარე კვლევის მიზანია ინდივიდუალური განწყობების ტრანსფორმაციის პროცესის ანალიზი, რაც საბოლოოდ კოლექტიური სუბიექტის განწყობათა სისტემის ფორმირებას განაპირობებს. აღნიშნული პრობლემის კომპლექსური გადაწყვეტა მოითხოვს ადამიანის ფსიქოლოგიური მექანიზმების დეტალურ შესწავლას. თუმცა, მხოლოდ ფსიქოლოგიური ანალიზი არ არის საკმარისი. საჭიროა ინტერდისციპლინური მიდგომა, რომელიც მოიცავს სოციოლოგიურ, კულტურულ და პოლიტიკურ ასპექტებსაც.

ომის ისტორიულ მიზეზებზე და რესურსების დატაცების პარადიგმაზე, როგორც ომების მაპროვოცირებელ ფაქტორზე, ჯერ კიდევ პლატონი წერდა საკუთარ ნაშრომში: „სახელმწიფო“-ს: „მაშასადამე, იძულებულნი ვიქნებით კაი მოზრდილი ნაწილი ჩამოვაჭრათ მეზობელ სახელმწიფოს, თუ გვინდა სამყოფი საძოვარი და სახნავ-სათესი გვექონდეს, ხოლო მეზობელი სახელმწიფო, თავის მხრივ, მოინდომებს ჩვენი ქვეყნის ნაწილი მიიტაცოს, თუკი თვითონაც დაუსრულებელი მომხვეჭელობის გზას დაადგება და ამრიგად, გადავა იმის ზღვარს რაც აუცილებელია საარსებოდ.

- ყოველ მიზეზ გარეშე, ეგრეც მოხდება, სოკრატე.
- მაშ, ომში უნდა ჩავებათ გლავკონ.
- დიახ, უნდა ჩავებათ.
- ჯერჯერობით არაფერს ვიტყვით იმის თაობაზე, თუ რა მოსდევს შედეგად ომს...
  - სიკეთე თუ ბოროტება; შევნიშნავთ მხოლოდ, რომ უკვე მივაკვლიეთ ომების წყაროს, ხოლო ომი, უდიდესი უბედურების სათავეა, როგორც კერძო პირის, ისე მთელი საზოგადოებისთვის, როცა ისინი იძულებულნი არიან იომონ“.<sup>23</sup>

კაცობრიობის სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პროგრესის შედეგად, ომის ხელოვნება დაიხვეწა, განვითარდა იარაღები და მეთოდები. მიუხედავად რადიკალური ცვლილებებისა, ერთი რამ უცვლელი რჩება: ომი სიცოცხლეს გამოაცლის ადამიანებს, სპობს და ასამარებს ათასობით სიცოცხლით სავსე ახალგაზრდისა თუ მხცოვანის ოცნებებსა და იმედებს, მის გზაზე ტოვებს ობლების, ქვრივების, შვილმკვდარი მშობლებისა და ახლობლების დაკარგვით გატანჯულ ადამიანთა არმიას. სოკრატემ გონივრულად აღნიშნა, რომ ის უდიდესი ბოროტებაა, როგორც ერთეულისთვის, ისე მთელი საზოგადოებისთვის, როდესაც იძულებული ხარ მასში ჩაება.

ომის ეტიოლოგია მრავალფეროვანია, თუმცა, მისი ერთ-ერთი ძირითადი შედეგი სახელმწიფოთა შორის ძალაუფლების გადანაწილებაა. გამარჯვებული მხარე აფართოებს საკუთარ გავლენის სფეროს და ახდენს დამარცხებული მხარის მატერიალური და არამატერიალური რესურსების აკვიზიციას, რაც უარყოფითად აისახება დამარცხებული მხარის გავლენის სფეროს შემცირებაზე. ადამიანის მხრიდან რესურსებისადმი ასეთი აკვიატებულ დამოკიდებულება არა მხოლოდ ნოოსფეროს<sup>24</sup> წიაღიდან წარმოიშვება, არამედ ბიოსფეროსეული საფუძვლებიც აქვს. ვინაიდან ადამიანი ბიოსფეროს და ნოოსფეროს ერთდროულად მიეკუთვნება, უმჯობესია დავიწყოთ ომის არსის წარმოჩენა ბიოსფეროდან.

<sup>23</sup> პლატონი, სახელმწიფო, გამომცემლობა carpe diem, 2020, გვ 65-66

<sup>24</sup> ნოოსფერო, ბუნებისა და საზოგადოების ურთიერთქმედების სფეროა, სადაც ადამიანის გონივრული მოქმედება წარმოადგენს განვითარების მთავარ, მამოძრავებელ ფაქტორს. ცნება ნოოსფერო მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში შემოიღეს პიერ ტეიარ დე შარდენმა და ედუარდ ლე რუამ, რომლებიც განსაზღვრავენ მას, როგორც დედამიწის „მოაზროვნე“ გარსს. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტომი 7, თბ., 1984. გვ. 469.

ცოცხალ ორგანიზმს, პირველ რიგში, სიცოცხლის შენარჩუნება და გაგრძელება ამოძრავებს. განწყობა სწორედ ამ მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად საჭირო ქმედებების განხორციელების ფსიქო-ფიზიოლოგიური მზაობაა. სიცოცხლის პროცესი გულისხმობს სასიცოცხლო რესურსების (საკვები, წყალი, თავშესაფარი და სხვა) მუდმივ მიებას. ამ პრინციპს ემორჩილება ყველა ცოცხალი ორგანიზმი, ერთუჯრედიანიდან ადამიანამდე.

ადამიანიც ემორჩილება რესურსებისადმი მოთხოვნილების საყოველთაო პრინციპს, თუმცა, მისი მოთხოვნილება გაცნობიერებული და მუდმივია. სხვა ცოცხალი ორგანიზმებისგან განსხვავებით, რომლებიც მხოლოდ აქტუალურ მოთხოვნილებებს მიჰყვებიან, ადამიანისთვის დამახასიათებელია რესურსებისადმი მუდმივი მიდრეკილება. ეს განსხვავდება სხვა ორგანიზმებისგან, რომელთა რესურსული ორიენტაცია პერიოდულია და მოთხოვნილებაზე დამოკიდებული. ადამიანის რესურსული აზროვნება მუდმივია, მოთხოვნილების არარსებობის პირობებშიც კი. ეს ფენომენი ადამიანის კომპლექსური ფსიქიკის, კერძოდ, ცნობიერების ფუნქციონირებითაა განპირობებული.

ომის არსი რესურსების მოპოვების ბიოლოგიური იმპულსით არ ამოიწურება, რადგან ის, მხოლოდ ბიოლოგიური მასშტაბის მოვლენა არ არის და ინდივიდთა დაპირისპირებისგან განსხვავდება. მიუხედავად იმისა, რომ ცხოველთა სამყაროში გვხვდება ინდივიდუალური აგრესიის გამოვლინებები და მტაცებლური ქცევა, რაც ხშირად სასიცოცხლო დაპირისპირებაში გადაიზრდება, აღნიშნული ინტერაქციები არ შეესაბამება ომის ცნებას. ომი, როგორც სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენა, მოიცავს ორგანიზებულ, სისტემურ ძალადობას სახელმწიფოთა ან სხვა კოლექტიურ სუბიექტებს შორის, რაც განპირობებულია პოლიტიკური, ეკონომიკური ან იდეოლოგიური მიზნებით. ცხოველთა სამყაროში არსებული კონფლიქტები, როგორც წესი, ინსტინქტურია და შემოიფარგლება ინდივიდუალურ ან ჯგუფურ დონეზე, რაც არ იძლევა მათ ომის კვალიფიკაციის საფუძველს.

ომის ცნების ქვეშ მოიაზრება ერთი კოლექტიური სუბიექტის მოძრაობა მეორეს დასამორჩილებლად. ომის მასშტაბი, ანუ ამ ორთაბრძოლაში ჩართული ინდივიდების მასშტაბი ბიოსფეროს არცერთ სახეობაში არ გვხვდება, გარდა ადამიანისა. მაშასადამე,

ბიოლოგიურ მექანიზმს ემატება კულტურული ასპექტი. პოლიტიკური მეცნიერებების წარმომადგენლები მიიჩნევენ, რომ პოლიტიკას და საზოგადოებას გარკვეული ობიექტური კანონები აქვთ და მის საფუძველზე მოქმედებენ. როგორც ევოლუციის კანონები აერთიანებს და აღწერს ყოველ ცოცხალი ორგანიზმის ჩამოყალიბების და განვითარების წესებს<sup>25</sup>, ასევე პოლიტიკური მეცნიერებების სკოლის აზრით, საზოგადოებრივი კანონები ყოველი ადამიანის და მათ მიერ წარმოქმნილი ერთობების საფუძველია. ჰანს მორგენტაუ სტატიაში „პოლიტიკური რეალიზმის ექვსი პრინციპი“ წერს: „ვინაიდან რეალიზმი აღიარებს პოლიტიკური კანონების ობიექტურად არსებობას, ის ასევე უნდა გულისხმობდეს რაციონალური თეორიის განვითარების შესაძლებლობას, რომელშიც, თუნდაც არასრულყოფილად და ცალმხრივად, ეს ობიექტური კანონები აისახება“.<sup>26</sup>

საზოგადოება გარკვეული ობიექტური კანონებითა და წესებით ფუნქციონირებს, რაც ნებისმიერი იდეოლოგიის, პოლიტიკური სკოლისა თუ სამეცნიერო მიმართულების საფუძველს წარმოადგენს. სოციალური მეცნიერებების დისციპლინებისთვის აუცილებელია ობიექტური ცოდნის წარმოქმნისკენ სწრაფვა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მათი მეცნიერული სტატუსი ლეგიტიმურობას კარგავს.

კოლექტიურ ხოცვა-ჟლეტაში ინდივიდის ჩართვასაც თავისი ობიექტური მიზეზები ექნება და მისი სიღრმისეული ანალიზი, პირველ რიგში, სწორედ ინდივიდის ფსიქო-ფიზიოლოგიური მზაობიდან უნდა მოხდეს. ზემოთ უკვე ავღნიშნეთ, რომ რესურსებისადმი ასეთი ინტენსიური ლტოლვა ადამიანის ბიოლოგიურ მექანიზმიდან იღებს დასაბამს, მაგრამ ამით არ ამოიწურება. დიმიტრი უზნაძის სტატია „ომის ფილოსოფია“,<sup>27</sup> რომელიც 1914 წელს დაიბეჭდა გაზეთში - „სახალხო ფურცელი“, სწორედ ზემოთ დასმულ საკითხს ეხება.

ლოგიკურია, რომ სტატია იწყება სიკვდილის არსით. სტატიის დასაწყისი ეთმობა სიკვდილის თემატიკას, როგორც ბოროტებას, ხოლო ბოლო, მეშვიდე ნაწილი კი - ომის

---

<sup>25</sup> იხილეთ ჩარლზ დარვინის სახეობათა წარმოშობა.

<sup>26</sup> არტი, ჯერვისი, საერთაშორისო პოლიტიკა, მუდმივი ცნებები და თანამედროვე საკითხები, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2011, გვ 14

<sup>27</sup> დიმიტრი უზნაძე, შრომები IX, ომის ფილოსოფია, გვ 213-243

პრობლემატიკას განიხილავს.<sup>28</sup> დიმიტრი უზნაძე სიკვდილის პრობლემატიკიდან დაწყებული კოლექტიური სიკვდილის აქტამდე (ომი), განიხილავს იმ ასპექტს, რითაც ერთეულის სიცოცხლე განფენილია საზოგადოების სარბიელზე; ერთვება კოლექტიურ სიცოცხლის მოსპობის აქტში, სადაც ინდივიდის სიცოცხლე მიაღწევს მის უმაღლეს წერტილს, უკვდავებას გამოხატულს ნოოსფერულ ასპექტში. უზნაძეს კვლევის ამ ეტაპს, ჯერ კიდევ არ ჰქონდა მისი მოღვაწეობის უმნიშვნელოვანესი, „განწყობის თეორია“ სრულად ჩამოყალიბებული, მაგრამ 1914 წლის ამ სტატიაშიც კი, დაკვირვებული თვალი, დაინახავს განწყობის თეორიის კონტურებს.

სიკვდილის ფენომენის გააზრება და გადალახვაც ადამიანის გართულებული განწყობის მექანიზმის საფუძველზე მიმდინარეობს. როგორც აღვნიშნეთ, უზნაძეც ზემოხსენებულ სტატიას სიკვდილის, როგორც დისკრეტული ცოცხალი ორგანიზმისთვის უდიდესი ბოროტების გააზრებით იწყებს: „განა ყოველი ნაბიჯი ჩვენი ცხოვრებისა სიკვდილის შიშის გრძნობით არ არის ნაკარნახევი?! განა ჩვენი დაბადების პირველსავე მომენტიდან იმის ცდაში არა ვართ, რომ სიკვდილის ცელის მსხვერპლი არ შევიქნეთ?! ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების, ჩვენი კერძო არსებობის პირობები, ყველა ფორმა ჩვენი ყოფნისა სიკვდილის შიშის გრძნობით არის შექმნილი და გამოწვეული. ეს შიში, ამგვარად, მთელი ჩვენი ცხოვრების მმართველი პრინციპი, უმთავრეს რეგულატური მომენტია ადამიანის მთელი ცხოვრებისა. ამ სახით, სიკვდილის შიში მუდმივი და აუცილებელი ფაქტორია მთელს საკაცობრიო ცხოვრებაში.“<sup>29</sup>

თუმცა, ამოიწურება კი ადამიანის ცხოვრება მხოლოდ პრაქტიკული შინაარსით - მარადიული გაქცევით სიკვდილისგან? საკითხის მოკლედ ასახსნელად გამოვიყენოთ შოთა ნადირაშვილის „განწყობის ანთროპული თეორია“. აქვე დავძენთ, რომ შოთა ნადირაშვილი განწყობის ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის ტრადიციის გამგრძელებელია. ნადირაშვილის აზრით, შეგვიძლია გამოვყოთ განწყობის სამი დონე: **განწყობის პირველი ორი დონე**, იმპულსური და ინტელექტუალური, ორგანიზმის სიმრთელის მოდუსის შენარჩუნებას უზრუნველყოფს, მაშასადამე, უპირველეს ყოვლისა, ისინი მოთხოვნილების დაკმაყოფილების საგანწყობო მექანიზმებია და აქტიური

---

<sup>28</sup> იქვე, გვ 213-243

<sup>29</sup> დიმიტრი უზნაძე, შრომები IX, ომის ფილოსოფია, გამომცემლობა მეცნიერება, 1986, გვ 213-214

მოთხოვნების იმპულსის შემთხვევაში აღმოცენდება. ლოგიკურია, რომ ასეთი საგანწყობო მექანიზმები ცოცხალი სამყაროს სხვადასხვა სახეობებშიც გვხვდება. **მესამე საგანწყობო სისტემა**, რომელსაც ნადირაშვილი უწოდებს სოციალური განწყობის დონეს, მხოლოდ ადამიანთა სახეობაში გვხვდება. სოციალური განწყობის საფუძველზე ადამიანი უსხლტება ბიოსფეროს და გადადის ნოოსფეროში, ანუ მის მიერ შექმნილ კულტურის სამყაროში. მაშასადამე ომის ფენომენის სწორედ სოციალურ საგანწყობო დონეზე მიმდინარეობს.<sup>30</sup>

სოციალური დონის განწყობა უსხლტება პრაქტიკული ცხოვრების ნიადაგზე ამუშავებულ ცნობიერებას და მეტაფიზიკურ გარემოში იჭრება, სადაც სიკვდილი არცთუ ისე გადაულახავი პრობლემაა. უზნადისთვის მეტაფიზიკური სიკვდილი აღარაა ბოროტება და ამ აზრში იგულისხმება, რომ ადამიანის ცნობიერება უსხლტება პრაქტიკული აზროვნების ზედაპირზე ტივტივს და საგნების არსამდე ჩაღრმავებისკენ მისწრაფვის. „მაშასადამე, ცხადია, რომ ჩვენი არსებობის აზრი, თვით ჩვენი სიცოცხლის ფარგლებში კი არ უნდა ვეძიოთ, არამედ მის გარეთ ან იმაზე მაღლა“.<sup>31</sup>

სოციალური დონის განწყობა ადამიანს ისეთ არსებად აქცევს, რომელიც ყოველდღიურ პრაქტიკულ მოთხოვნილებებს სცილდება და კულტურის (ნოოსფეროს) სივრცეში ამაღლდება. ეს ნიშნავს, რომ ადამიანი მხოლოდ ბიოლოგიური არსება კი არ არის, არამედ სოციალური და კულტურული ქმნილებაა, რომელსაც შეუძლია აბსტრაქტული ცნებით აზროვნება, ცოდნის დაგროვება, აღნიშნული ცოდნების კოდიფიცირება და გადაცემა. ინდივიდის გააზრებული სასრული არსებობა ტრანსფორმირდება მარადიულ არსებობაში, რადგან ერთეული ადამიანი მხოლოდ ბიოლოგიური არსება აღარაა, არამედ იმ ინფორმაციის მატარებელი ინდივიდია, რომელიც თაობიდან თაობაში გადავიდა და ეს უკანასკნელიც ვალდებულია მომავალს გადასცეს აღნიშნული კულტურული პატერნები.

სოციალური საგანწყობო სისტემა ქმნის ინდივიდს და ლოგიკურია, რომ ეს უკანასკნელი ინდივიდისთვის მნიშვნელოვანია. საბოლოო ჯამში, ყველა ინდივიდი ამ სისტემის ნაწილია, ანუ სოციალური განწყობების საფუძველზე ამოქმედებული ცოცხალი

---

<sup>30</sup> იხილეთ შოთა ნადირაშვილის განწყობის ანთროპული თეორია.

<sup>31</sup> დიმიტრი უზნაძე, შრომები IX, ომის ფილოსოფია, გვ 213-243



ორგანიზმი, კულტურული არსება, რომლის დაცვა და კვლავწარმოება უაღრესად მნიშვნელოვანია. ეს სისტემა მოიცავს ნოოსფეროს ყველა ატრიბუტს: ენას, ტრადიციებს, ღირებულებებს, ცოდნებს და სხვა კულტურულ ელემენტებს.

სწორედ ამ პირობებში აღწევს ადამიანის გონება უკვდავებას. ინფორმაციის უწყვეტი გადაცემის ხარჯზე, ცოდნა და გამოცდილება თაობიდან თაობას გადაეცემა, რაც უზრუნველყოფს კულტურის და, შესაბამისად, ადამიანის ისტორიული განვითარებით პროცესში ჩრთვას. შეიძლება ითქვას, რომ ინდივიდი არ ქრება, რადგან მისი წვლილი კულტურაში რჩება და აგრძელებს არსებობას

ნოოსფერო, როგორც ინფორმაციული სფერო, თაობიდან თაობას გადაეცემა, რაც მას, ამ გაგებით, უკვდავებას ანიჭებს. ინდივიდის სასრული არსებობა ტრანსფორმირდება მარადიულში, ვინაიდან ინდივიდი ნოოსფეროს განუყოფელი ნაწილია. ამგვარად, ინდივიდუალური ცნობიერების გაერთიანება უფრო დიდ სოციალურ მექანიზმებში ქმნის საფუძველს ოჯახის, თემის, რეგიონის და ერის მყარი სტრუქტურების ფორმირებისთვის. ეს სტრუქტურები, კულტურის სხვადასხვა ატრიბუტის მეშვეობით, უზრუნველყოფენ უწყვეტი განვითარების იდეის შენარჩუნებას. წინაპართა ხსოვნა, რომელიც ყველა საზოგადოებაში მეტ-ნაკლები ინტენსივობით ვლინდება, მეტაფიზიკური უკვდავების თვალსაჩინო კულტურული გამოხატულებაა.

„ერების ფსიქოლოგიის“ ავტორი, გუსტავ ლე ბონი წერს, რომ „ერის ცხოვრება, მისი ინსტიტუტები, მისი აღმსარებლობა და ხელოვნება მისი უხილავი სულის ხილული პროდუქტია“.<sup>32</sup> სწორედ ეს უხილავი სულია, რასაც ადამიანის გონება უფრო მეტი მოწიწებით და გაფრთხილებით მიემართება, აღნიშნული კი მის ადამიანურობას გამოსჰედს. ზრუნვის ობიექტზე კონცენტრაცია წარმოშობს კონკრეტული ერის სურვილს გაფართოვდეს და მისი კულტურა გაავრცელოს, ხოლო თავდაცვით პოზიციაში მყოფი ერისას კი, დაიცვას ის, რაც მისი მეტაფიზიკური უკვდავების არსებობას უზრუნველყოფს. ამიტომაც, უზნაძემ ერთი ერის მეორე ერში (დამპყრობელში, ჰეგემონში) გათქვეფა ან ასიმილაცია სიკვდილს და სრულ მოსპობას შეადარა.<sup>33</sup>

<sup>32</sup> გუსტავ ლე ბონი, ერების ფსიქოლოგია, გამომცემლობა აქტი, თბილისი 2021, გვ 13

<sup>33</sup> დიმიტრი უზნაძე, შრომები IX, ომის ფილოსოფია, გვ 236

ზემოთ განხილული რესურსების აკუმულაციის აკვიატებული ტენდენცია და მისი შედეგად განპირობებული ექსპანსიონისტური პოლიტიკა, ისტორიის გარკვეულ ეტაპებზე, კონსტრუქციულ ფუნქციასაც ასრულებდა, რაც გამოიხატებოდა ერებსა და ცივილიზაციებს შორის კონტაქტების დამყარებაში, ტექნოლოგიური და სხვა სახის განვითარების სტიმულირებაში. თუმცა, ადამიანის სოციალურ-ტექნოლოგიური პროგრესის პარალელურად, ომებმა დაკარგეს აღნიშნული ფუნქცია და შეიძინეს დესტრუქციული ხასიათი

პოლიტიკური მეცნიერებების მკვლევარმა გრეჰემ ელისონმა ისტორიული დისკურსის შედეგად აჩვენა, რომ არსებულ ჰეგემონურ ძალასა და მომავალ ძალებს შორის დამაბულობა ისტორიულ კონტექსტში ძირითადად ომით მთავრდებოდა, 16 შემთხვევიდან 12 დასრულდა აღმავალსა და უკვე არსებულ ჰეგემონურ ძალას შორის პირდაპირი დაპირისპირებით.<sup>34</sup>

| პერიოდი                         | მმართველი ძალა                   | აღმავლობის ძალა            | შედეგი  |
|---------------------------------|----------------------------------|----------------------------|---------|
| 16 საუკუნის პირველი ნახევარი    | საფრანგეთი                       | ჰაბსბურგები                | ომი     |
| 16-17 საუკუნეები                | ჰაბსბურგები                      | ოსმალეთის იმპერია          | ომი     |
| 17 საუკუნე                      | ჰაბსბურგები                      | შვედეთი                    | ომი     |
| 17 საუკუნე                      | ნიდერლანდების რესპუბლიკა         | ინგლისი                    | ომი     |
| 7-18 საუკუნეების გვიანი პერიოდი | საფრანგეთი                       | დიდი ბრიტანეთი             | ომი     |
| 8-19 საუკუნეების გვიანი პერიოდი | გაერთიანებული სამეფო             | საფრანგეთი                 | ომი     |
| 9 საუკუნის შუა პერიოდი          | საფრანგეთი, გაერთიანებული სამეფო | რუსეთი                     | ომი     |
| 19 საუკუნე                      | საფრანგეთი                       | გერმანია                   | ომი     |
| 9-20 საუკუნეების გვიანი პერიოდი | რუსეთი, ჩინეთი                   | იაპონია                    | ომი     |
| 20 საუკუნის დასაწყისი           | გაერთიანებული სამეფო             | მერიკის შეერთებული შტატები | არა ომი |
| 20 საუკუნის დასაწყისი           | რუსეთი, გაერთიანებული სამეფო,    | გერმანია                   | ომი     |

<sup>34</sup> Graham Allison, The Thucydides Trap: Are the U.S. and China Headed for War?, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/united-states-china-war-thucydides-trap/406756/>

|                             |                                                      |                 |         |
|-----------------------------|------------------------------------------------------|-----------------|---------|
|                             | საფრანგეთი                                           |                 |         |
| 20 საუკუნის შუა<br>პერიოდი  | საბჭოთა კავშირი, გაერთიანებული სამეფო,<br>საფრანგეთი | გერმანია        | ომი     |
| 20 საუკუნის შუა<br>პერიოდი  | ამერიკის შეერთებული შტატები                          | იაპონია         | ომი     |
| 1970-1980-იანი წლები        | საბჭოთა კავშირი                                      | იაპონია         | არა ომი |
| 1940-1980-იანი წლები        | ამერიკის შეერთებული შტატები                          | საბჭოთა კავშირი | არა ომი |
| 1990-იანი<br>წლები - დღემდე | გაერთიანებული სამეფო, საფრანგეთი                     | გერმანია        | არა ომი |

35

მონაცემებისთვის მცირედი თვალის გადავლებაც კი კმარა, რათა შევნიშნოთ - მასობრივი განადგურების იარაღი გამოჩენის შემდეგ დიდი გეოპოლიტიკური დაპირისპირებები ომში არ გადაზრდილა. რესურსების დატაცების ან მტრის განადგურების პირდაპირმა ტაქტიკამ შეფარვითი ხასიათი მიიღო, რადგან ბირთვული დაპირისპირება, გაფართოების ტაქტიკის გადახედვას აიძულებს, როგორც არსებულ, აგრეთვე მომავალ ჰეგემონს. სამაგიეროდ აქტიურად იყენებენ პროქსი ომებს, სადაც დიდი ძალა შედარებით მცირე ძალის მქონე ქვეყანასთან ომობს, რომელის უკანაც სხვა დიდი ძალაა. თანამედროვე კონფლიქტების არსებული ფორმით ტრანსფორმირდა და პატარა ქვეყნებს მეტი დაფიქრება მართებს არ გაიჭყლიტონ დიდი ძალების დაპირისპირებაში.

საინტერესოა კოლექტიური განწყობის ევოლუცია თანამედროვე კონტექსტში, სადაც ინდივიდები მუდმივად განიცდიან ზეწოლას, გაწირონ საკუთარი ინტერესები კოლექტიური მიზნებისთვის. განწყობის ფენომენი, რომელიც წინამდებარე კვლევაშია განხილული, კვლავ აქტუალურია და აშკარად ვლინდება თანამედროვე გეოპოლიტიკურ პროცესებში. დღევანდელი საერთაშორისო ურთიერთობები კვლავ მიისწრაფვის იმ დინამიკისკენ, რომელიც კაცობრიობის მომავალს გაურკვევლობას უქმნის. მიუხედავად რუსეთის მთავრობის ბირთვული ესკალაციის რიტორიკისა, რუსულ საზოგადოებაში ხელისუფლების რეიტინგი კვლავ მაღალია. ეს ფაქტი ადასტურებს, რომ კოლექტიური

იდენტობის საფრთხე, ანუ მეტაფიზიკური სიკვდილის პერსპექტივა, აღიქმება უფრო მწვავედ, ვიდრე ინდივიდუალური სიკვდილის რისკი. ამ კონტექსტში, საინტერესოა, რა ტრანსფორმაციას განიცდის ომის ფენომენი და მისი ინსტრუმენტალიზაცია?

კოლექტიური განწყობისა და ინდივიდუალური იდენტობის კავშირი, რომელიც ფორმირდება კულტურის, რწმენითი სისტემების, ეროვნული თვითშეგნებისა და სხვა ფაქტორების გავლენით, ფუნდამენტურია ადამიანის არსებობისთვის. ამ კონტექსტში, მუდმივად აქტუალურია ის ღირებულებები, რომლებიც განსაზღვრავენ ადამიანის არსს და ანიჭებენ მას ცხოვრების საზრისს. ეს ღირებულებები წარმოადგენს უპირველეს დასაცავ ობიექტს, რისთვისაც შესაძლებელია ინდივიდმა საკუთარი სიცოცხლეც კი გაწიროს. ომების მომავალი, როგორც ჩანს, მჭიდროდ უკავშირდება რესურსების აკვიზიციის პოლიტიკას. აღნიშნული განწყობების გაღრმავება და გაძლიერება კაცობრიობას მიიყვანს „თუკიდიდეს მახემდე“, რაც არა მხოლოდ კონფლიქტის მონაწილე მხარეებს დააზიანებს, არამედ ეჭვქვეშ დააყენებს ადამიანური ცივილიზაციის არსებობას დღევანდელი ფორმით. აქტუალურია საკითხი, გააჩნია თუ არა რესურსების აკვიზიციის გლობალურ პოლიტიკას რაიმე ალტერნატივა.

დიმიტრი უზნაძე აღნიშნავს, რომ განწყობები მოხსნად-აღდგენადია. რეალობასთან შემეცნებითი დამოკიდებულება ცვლის საგნის მიმართ განწყობებსა და შემეცნებელს აახლოებს შესამეცნებელ საგანთან. გაფართოებისა და რესურსების დატაცების სტრატეგია, მიუხედავად მისი ხანგრძლივი ბატონობისა, მოიხსნება, თუკი კაცობრიობის წინაშე მისი შეცვლის აქტუალობა სასიცოცხლოდ აუცილებელი გახდება. ამასთან, უფრო ეფექტური მექანიზმიც იქნება შემუშავებული, რომელიც ანგარიშს გაუწევს რეალობას. საკუთარი პარადიგმის გაფართოება, როდესაც გასაფართოებელი არეალი აღარ არის, აუცილებლად ფატალურ შედეგამდე მიგვიყვანს და რუსეთ-უკრაინის კონფლიქტი მხოლოდ სიმპტომა იმ დიდი დაპირისპირებებისა, რომელიც თანამედროვე სამყაროს წინ ელოდება. თანამედროვე მსოფლიო მილიტარიზმის გზას დაადგა, ყოველი მხრიდან ისმის თავდაცვის რიტორიკა, რაც მეტი რესურსის სამხედრო სფეროში აკუმულაციას გულისხმობს. ეს უკანასკნელი კი კიდევ უფრო აქტუალურს ხდის ერებს შორის დიალოგსა და საერთო გამოსავლის ძიების პროცესს. ე.წ. პროქსი ომები, რაც აქამდე აპრობირებული მეთოდი იყო დიდ ძალებს შორის დაპირისპირების, გაცილებით სახიფათო ხდება, რადგან განვითარებული საინფორმაციო საშუალებებისა და სარაკეტო სისტემების ფონზე პროქსი

ომის დიდი ძალების ურთიერთდაპირისპირებაში გადაზრდის ალბათობა კიდევ უფრო იზრდება.

ენერგია (მატერიალური და არამატერიალური რესურსები) და მის მიმართ მიდრეკილება კვლავაც ფუნდამენტურ ფაქტორად რჩება, თუმცა მისი განაწილების საკითხი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს თანამედროვე გეოპოლიტიკურ კონიუნქტურაში. ამ საკითხის მიმართ ადეკვატური მიდგომის შემთხვევაში, შესაძლებელია იმ საფრთხეების პრევენცია, რომელთა წინაშეც დგას თანამედროვე საზოგადოება.

### გამოყენებული ლიტერატურა

1. არტი, რ., ჯერვისი, რ. საერთაშორისო პოლიტიკა, მუდმივი ცნებები და თანამედროვე საკითხები. თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2011.
2. დარვინი, ჩ. სახეობათა წარმოშობა ბუნებრივი გადარჩევის გზით. თბილისი: დიოგენე, 2022.
3. ლე ბონი, გ. ერების ფსიქოლოგია. თბილისი: აქტი, 2021.
4. ნადირაშვილი, შ. განწყობის ანთროპული თეორია. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
5. პლატონი. სახელმწიფო. თბილისი: Carpe Diem, 2020.
6. უზნაძე, დ. ზოგადი ფსიქოლოგია. თბილისი: საქართველოს მაცნე, 1966.
7. უზნაძე, დ. შრომები ტომი IX, ომის ფილოსოფია, 1986.
8. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. ტომი 7. თბილისი, 1984.
9. Allison, G. "The Thucydides Trap: Are the U.S. and China Headed for War?" *The Atlantic*, September 24, 2015. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/united-states-china-war-thucydides-trap/406756/>.